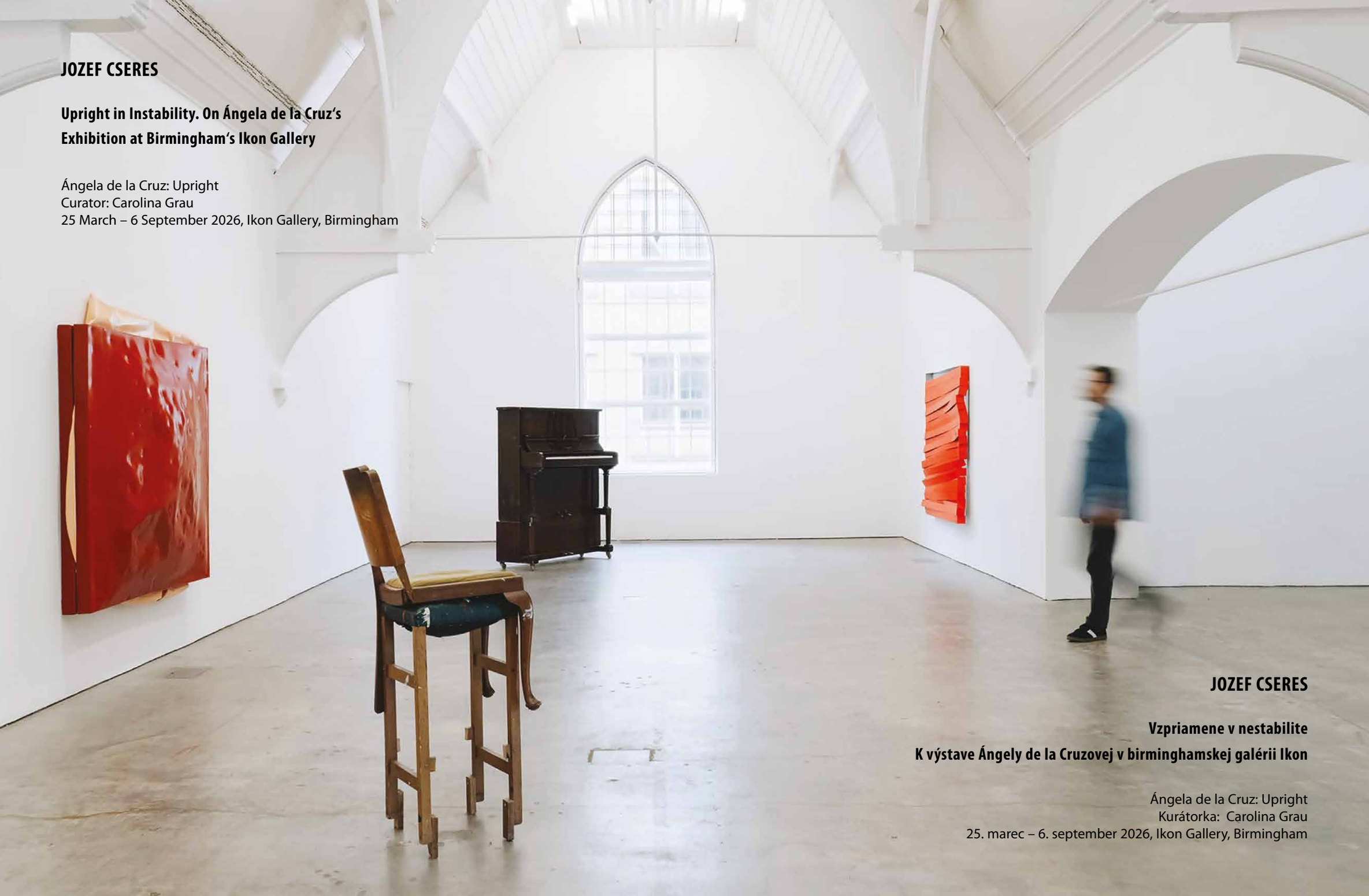

JOZEF CSERES

Upright in Instability. On Ángela de la Cruz's Exhibition at Birmingham's Ikon Gallery

Ángela de la Cruz: Upright
Curator: Carolina Grau
25 March – 6 September 2026, Ikon Gallery, Birmingham

JOZEF CSERES

Vzpriamene v nestabilite
K výstave Ángely de la Cruzovej v birminghamskej galérii Ikon

Ángela de la Cruz: Upright
Kurátorka: Carolina Grau
25. marec – 6. september 2026, Ikon Gallery, Birmingham

Annotation
In the text titled *Upright in Instability* Jozef Cseres reviews the solo exhibition of Spanish-English visual artist Ángela de la Cruz at the Ikon Gallery in Birmingham where it is available till September 6, 2026. The title of the exhibition "UPRIGHT" symbolizes both the artist's painful life story and the general state of our unstable times. De la Cruz subjects the artistic media she projects onto human dispositions to harsh tests of identity, in attempt to explore the extreme and tense situations in which we can find ourselves at any time. The artist symbolically constructs hyperbolic parallels for her works and fabricates correlational frameworks only to point out how fragile and vulnerable we all are, that our physical and psychological condition is as unstable as the natural and cultural environment on which we are existentially dependent. Based on the interpretation of most of the exhibited artworks, the reviewer concludes that Ángela de la Cruz is an unwavering personality with a distinct poetics that goes beyond the framework of artistic expression towards a more general humanitarian reflection.

Jozef Cseres (*1961) lectures on aesthetics and the philosophy of music, visual arts and intermedia at the Masaryk University in Brno (Czech Republic). The problems of symbolism, the structural relations between music and myth, the problem of representation in arts, the intermedia and multimedia, and the experimental and improvised music stand at the centre of his research and theoretical interest. He is the author of several books and many studies, essays, articles, reviews and translations. Aside his scientific and pedagogic carrier, Cseres is active also as a curator and publisher. Under his artistic nickname HEyeRMEarS he balances on the borders between the discursive and non-discursive modes of expression and between art and games in performances, installations, audio-visual collages and various intermedia. He has realized and presented his works and projects at the conferences, exhibitions, festivals and symposia in many European and Asian countries and USA. He lives in Brno, Czech Republic.
hermear@hotmail.com

Ángela de la Cruz: Dosah (Červená / Čierna), 2002, olej na plátne

Pohľad do výstavy. Vpravo: Okenica (Červená), 2017, olej a akryl na hliníku. Vľavo: Vzpriamený klavír, 1999

Ángela de la Cruz: Vypuklina, 2026, maľba na plátne

Strastiplný životný príbeh španielskej výtvarníčky Ángely de la Cruzovej (1965) žijúcej v Londýne sa nutne premieta do jej tvorby i diváckej reflexie a vzbudzuje oprávnený rešpekt. Keď mala štyridsať rokov, upadla po mozgovej príhode do kómy, počas ktorej porodila dcéru. Odvtedy žije a tvorí na invalidnom vozíku. Aktuálne vystavuje svoje objekty, inštalácie a „maľbosochy" v birminghamskej galérii Ikon. Výstava nazvaná príznačne *Upright* (*Vzpriamene*) nie je veľká. S kurátorkou Carolinou Grauovou na ňu vybrali deväť diel z rokov 1999 – 2026. Päť z nich vzniklo pred osudným rokom 2005, štyri po ňom. Nie veľký počet vystavených prác určili tri aspekty – veľkosť a členitosť výstavného priestoru, architektúra výstavy a skutočnosť, že de la Cruzovej diela si svojím charakterom žiadajú dostatočný odstup a mnohé aj prístup z viacerých strán.

De la Cruz, poučená vlastnou skúsenosťou, podrobuje tvrdým skúškam identity výtvarnícke médiá, ktoré projektuje na ľudské dispozície v snahe skúmať extrémne a vypäté situácie, v akých sa ktokoľvek z nás môže kedykoľvek ocitnúť. Umelkyňa symbolicky konštruuje pre svoje diela nadnesené paralely a fabuluje súvzťažné rámce, len aby upozornila, akí sme všetci krehkí a zraniteľní, že naša fyzická a psychická kondícia sú rovnako nestabilné ako prírodné a kultúrne prostredie, na ktoré sme existenciálne odkázaní.

Najstaršie dielo *Upright Piano* (*Vzpriamený klavír*, 1999) vzniklo čiastočne v spolupráci s hudobníkom Neillom Quintonom, ktorý preň napísal skladbu. De la Cruz extenziou dekonštruovala telo starého, v anglických domácnostiach populárneho piana značky W. H. Barnes tak, aby na ňom bolo možné hrať iba v stoji, čím ho premenila na interaktívny zvukový objekt s vertikálne predĺženou rezonančnou doskou. V priebehu trvania výstavy ho na koncertoch rozozneli členovia Birminghamského súboru súčasnej hudby (BCMG) i študenti Kráľovského birminghamského konzervatória.

Princíp extenzívnej dekonštrukcie uplatnila umelkyňa aj v diele *Reach (Red/Black)* [*Dosah (Červená / Čierna)*, 2002]. Dve pod sebou inštalované monochrómne olejomaľby na plátne – vrchná červená, spodná čierna – vytvárajú jednoliaty diptych manifestujúci vzájomnú spolupatričnosť prostredníctvom farebne inverzných rámov. Tie oddeľujú a zároveň prepájajú samotné obrazové plochy a rozhraničujú aj dianie na oboch maľbách, ktoré prostredníctvom diváckych vnemov transformujú svoju imanentnú farbu na situačnú farebnosť. Z rámu sa stáva medzera, intermezzo expandujúce pôvodne ohraničenú statickú plochu obrazu na dynamický, afektovo-percepčný výsek časopriestoru. Nevedno preto, či spodná, deformovaná časť diptychu je výsledkom kolapsu pravidelného rádu vrchného štvorca, jeho degradáciou alebo či vrchná časť vznikla resuscitáciou a rekonfiguráciou spodného kolabujúceho patvaru. Súdiac podľa názvu a témy výstavy, červený obraz bol zrejme vztýčený na nestabilných, chaozmických základoch černe, čo ho však z ontologického hľadiska preventívne destabilizuje.

Všadeprítomnú destabilizáciu evokuje aj *Still Life with Table* (*Zátišie so stolom*, 2000), jeden z najpôsobivejších kusov výstavy. Je to vskutku „kus" – asambláž pozostávajúca z rozbitého dreveného stola, ktorému má akú-takú funkčnosť prinavrátiť natrhnuté čierne plátno, do ktorého je zabalený. Pomaľované plátno prestáva existovať ako autonómny obraz, stáva sa z neho akási fixačná plachta, určená sanáciou životne nutného objektu. Spolu však tvoria novú, nedeliteľnú entitu, dômyselne vytvorenú pre galerijnú bielu kocku.

Aj v ďalších maľbách, tentoraz v závesných obrazoch, de la Cruz spochybňuje maliarsku funkciu plátna, respektíve iného podkladu. Krčí ho, trhá, reže na pásy, otvára do vonkajšieho priestoru i vlastného vnútra. Príkladom je *Shutter (Red)* [*Okenica (Červená)*, olej a akryl na hliníku, 2017], kde aluzívny názov sugeruje divákovi pocit ohrozenia. Cez škáry medzi červenými pásmi horizontálnej, miestami pokrkvanej hliníkovej „žalúzie" presvitá nepatrný výsek toho, čo má byť skryté pred očami verejnosti. Hranica medzi súkromným a verejným priestorom je narušená, bezpečnosť jedinca ohrozená a nie sú zaručené ani hranice medzi umeleckými žánrami a médiami. Hybridné medzistavy autoreferenčne spochybňujú čistotu akéhokoľvek média.

Ángela de la Cruz: Zátišie so stolom, 2000, maľba na plátne, rozbitý stôl. Foto: Jozef Cseres

Ángela de la Cruz: Zátišie so stolom, 2000, maľba na plátne, rozbitý stôl. Foto: Jozef Cseres

Narušenie v obraze *Blister* (*Vypuklina*, 2026) je iného charakteru. Červené plátno nie je ani roztrhnuté či natrhnuté, ale je tlakom nepravidelne vypuklé. Vypuklina reprezentuje elastickú deformáciu, takú, ktorú možno tvarovaním napravovať. Umelkyňa vytvorila dielo na objednávku, inšpiráciou jej bolo predstavenie Čajkovského baletu *Luskáčik* v naštudovaní Birminghamského kráľovského baletu a dlhé rozhovory, ktoré viedla s tanečníkmi a tanečnicami. Luskáčik prechádza fyzickými reparáciami, špičky baletiek sa ohýbajú, lámu a vyrovnávajú, štvorcový celok obrazu sa však nerozpadá, len sa deformuje a elasticky napína. Pokrčená spľasnutá bublina (mimochodom, anglické slovo *blister* má veľa významov vrátane bubliny a pľuzgiera) za ním symbolizuje možnosť nekontrolovateľného úniku.

Podobne aj stolička bez jednej nohy – *Upright III (Leg Chair)* [*Vzpriamená III (Noha stoličky)*, 2002] – môže fungovať, keď ju posadíme na inú stoličku a tú protetickým predĺžením postavíme na špičky. Umelkyňa tu konštruuje jasné paralely so zraniteľným ľudským telom. Inštalácia *Transfer (White) with Armchair* [*Transfer (Biela) s kreslom*, 2011] je zase o odľahčení tela, o prechodnom stave a bezmocnosti vtesnať telo do pohodlnej pozície. Je to jediné dielo na výstave, v ktorom umelkyňa odolala násilnej intervencii. Žeby uľavujúca rezignácia?

Upright je povzbudzujúca výstava z hľadiska estetiky i étosu. Ángela de la Cruz sa na nej predstavila ako neochvejná osobnosť s vyhranenou poetikou presahujúcou rámec umeleckého vyjadrenia smerom k obecnejšej humanitnej reflexii. HĺbavÁ, osudom skúšaná umelkyňa príťažlivo a presvedčivo vizualizuje krajné (medzi)stavy a (medzi)situácie, v akých sa naša skúsenosť a zážitkovosť často ocitajú, a my sa zdráhame alebo dokonca odmietame zaradiť ich medzi hodnotové nutnosti. Svet (nielen ten umelecký) potrebuje takéto apelatívne manifestácie napriek tomu, že sú sofistikovane zahalené do všednej materiálnosti. Pod neatraktívnym povrchom svojich úderných diel de la Cruz ukrýva akútne posolstvá pre postfaktickú dobu, v ktorej je stabilná iba nestabilita a našou jedinou istotou neistota.

Jozef Cseres (*1961) prednáša estetiku, filozofiu hudby, výtvarného umenia a intermédií na Masarykovej univerzite v Brne. V centre jeho výskumu a teoretického záujmu sú problémy symbolizmu, štrukturálne vzťahy medzi hudbou a mýtom, problém reprezentácie v umení, intermédií a multimédií a experimentálna a improvizovaná hudba. Je autorom niekoľkých kníh a mnohých štúdií, esejí, článkov, recenzií a prekladov. Popri vedeckom a pedagogickom pôsobení je kurátorom a vydavateľom. Pod pseudonymom HeyeRMEarS balansuje na hranici medzi diskurzívnymi a nediskurzívnymi spôsobmi vyjadrovania, medzi umením a performanciami, inštaláciami, audiovizuálnymi kolážami a rôznymi intermédiami. Svoje diela a projekty realizoval a prezentoval na konferenciách, výstavách, festivaloch a sympóziách v mnohých európskych a ázijských krajinách a v USA. Žije v Brne v Českej republike.
hermear@hotmail.com

Ángela de la Cruz: Vzpriamená III (Noha stoličky), 2002, objekt
Ak nie je uvedené inak, všetky foto: Tom Bird © Ikon Gallery, Birmingham